

Psykisk helse, rus og avhengighet BPA 202

Bachelor i paramedisin

Frode Bremseth

Prosjektleder - Transport av psykisk syke
Sykepleier med videreutdanning i psykisk helsearbeid
Ansatt ved SUS, KPHV, AMC2

BPA 202

- Psykisk helse, rus og avhengighetsproblematikk har fått økt oppmerksomhet i samfunnet og innen akuttmedisinske tjenestene de senere årene. Kunnskap om og forståelse for psykiske lidelser, rus- og avhengighet er en viktig del av paramedisinerens yrkesutøvelse.

BEKYMRET: Tilbakemeldingene fra mennesker som opplever at de ikke får hjelp for sine psykiske problemer kommer også direkte til helseminister Bent Høie (H). Her er han på sitt kontor onsdag. Foto: Janne Møller-Hansen / VG

Høie om selvmordstall: Har ikke lyktes

Selvmondsraten i Norge øker år etter år. Helseminister Bent Høie (H) sier til VG at han er fortvilet og kjenner på et ansvar for ikke å ha lyktes med å snu utviklingen.

Av KARI SPETS, FRANK ERTESVÅG og JANNE MØLLER-HANSEN (FOTO)
Oppdatert 22. januar 2020

Psykisk helse:

Tvang opprettholder et særdeles undertrykkende og primitivt behandlingsregime som vi vil komme til livs

Norge | Psykisk helsevern

En psykisk syk drapsmann tok livet av kone og mor: - Helt åpenbart at dette vil skje igjen

De etterlatte etter Bjørg Marie Skeisvoll Hereid tar et oppgjør med nytt lovforslag som skal gjøre det vanskeligere å tvangsinnlegge farlige psykisk syke. I løpet av 15 år er minst 125 drept av mennesker med psykiske lidelser.

Jeg føler meg sviktet, nesten lurt

KRONIKK: Selvmordstallene øker. Antall unge uføre øker. Andel som forteller om psykiske vansker, øker. Regjeringen svarer med kutt i sosiale ytelser og lovord om styrking av psykiatrien.

Mener lovendring slo feil ut: Ansatte blir skallet, drapstruet og tatt kvelertak på

Ansatte på Sandviken psykiatriske sykehus utsettes for mer vold og trusler. Klinikkdirektøren sier en lovendring i 2017 ga mer krevende pasienter. – Vi har nådd et bristepunkt i å kutte i sykehuspsykiatrien, mener han.

MER VOLD OG TRUSLER: – Jeg tror ikke helt vi forutså alle konsekvensene av endringene i psykisk helsevernloven. Jeg opplever at vi hører det samme fra de andre foretakene; at det er økning i vold og trusler, for dårlige lokaler, og økt behov for døgnbehandlingsplasser, sier Sandviken-direktør Brede Aasen.

FOTO: SIMEN SUNDFJORD OTTERLEI / NRK

Krev debatt om tvang i psykiatrien: – Tragisk at vi ikkje kan førebygge alvorlege hendingar

Etter nok ein alvorleg valdsepisode stiller politisjef spørsmål om regelverket i psykiatrien. Senterpartiet tek saka til Stortinget.

AMBULANSE
FORUM

Bl abonnent + Logg inn Mery

Svensk ambulans fra Vestre
Götaland. Illustrasjonsfoto:
Wikimedia Commons

Mye å gjøre for Sveriges psykiatriambulanser

Psykiatriambulanser rykker ut til personer med akutt psykisk sykdom, ofte med risiko for selvmord.

Publisert 2. jan. 2020 kl. 12:54
Publisert av Live Oftedal

De senere årene har flere regioner i landet innført denne typen akutttenhet, mens andre funderer på å innføre det, [skriver svenske Dagens Medicin](#).

– Det finnes et kjempestort behov, sier psykiatrisykepleier Mattias Gustafsson Karlsson.

Politiet: - Ei dobling av psykiatri-oppdrag på tre år

SYKEHUS: Her ved Hjelset psykiatriske i Molde, samt ved psykiatrisk avdeling i Ålesund var varigheten på belteleggingene tre ganger så lang som hos resten av sykehusene i VGs tallmateriale. Foto: Erlend Daae VG

VG avslører: Her holdes pasientene lengst i belter

MOLDE (VG) Bak disse dørene ble psykisk syke pasienter holdt bundet fast mer enn tre ganger så lenge som ellers i landet.

[Mia-saken](#)

Jenta ingen kan hjelpe

Kapittel 1: Jenta ingen kan hjelpe

Tre av årets syv drapssaker knyttes til psykiatri

Drapssaker i Florø, Bergen og på Sotra knyttes til psykiatri.

Publisert 20. november 2019

I Bergen og Stavanger finnes en slik ambulanse. Trondheim sa nei

Brannvesenet i Trondheim etterlyser en psykiatrisk ambulanse som kan rykke ut når suicidale personer trenger bistand. «Psykebilen» i Bergen har cirka 1500 oppdrag i året.

Psykisk helse og media

- Viktig med åpenhet og fokus på det som ikke fungerer og kan bli bedre
  - Da kan vi gjøre noe med det.
  - Men, går det på bekostning av nyansene?
  - Er det noe vi ikke blir fortalt?
  - Hvordan er den psykiatriske pasienten og det helsevesenet som tar vare på mennesker i krise? Sånn egentlig?

Dødsårsaker

	2016	2017	2018	2019
Sykdommer	37355	37490	37238	36475
Ulykker	1925	1861	2008	1895
Selv mord/ egenskade	615	595	674	650
Drap	32	26	23	27

<http://statistikkbank.fhi.no/dar/>

Omtrent 25 % av dødsfall forårsaket av ytre årsaker kommer av selvmord og villet egenskade.

Ulykker

	2016	2017	2018	2019
Transport-ulykker	190	152	166	167
Fallulykker	912	699	705	691
Drukning-ulykker	61	55	72	46
Forgiftnings-ulykker	343	291	322	317
Andre ulykker	419	664	743	674

Selvmord

	2016	2017	2018	2019
Forgiftning	103	91	114	118
Hengning og kvelning	270	275	314	303
Drukning	26	29	34	32
Skyting og eksplisive stoffer	76	74	73	75
Skjærende eller stikkende redskaper	21	24	22	16
Sprang fra høyt sted	47	41	45	34
Annen eller uoppgitt måte	74	61	72	72

Forventninger til kurset

- Tenk gjennom følgende:
  - Hvem er den psykiatriske pasienten?
  - Hva trenger du å lære om?
  - Hvordan skal du lære best mulig, med de restriksjoner som er nå?
  - Hva forventer du av oss som underviser?

Refleksjon og diskusjon i
grupper - 10 min.

Ferdigheter BPA 202:

- Studenten kan ivareta mennesker i akutt psykisk krise på en god måte.
- observere og kommunisere med pasienter og dermed kjenne igjen tegn på psykiske lidelser og ruslidelser.
- identifisere tilstander med alvorlig rusmiddelmissbruk som overdose og alkoholforgiftning med akutt fare for liv og helse.
- identifisere tilstander eller situasjoner med fare for selvmord eller annen alvorlig selvskading.
- ivareta egen- og pasientsikkerhet, samt kunne anvende kommunikasjonsteknikk.

Ferdigheter BPA 202:

- reflektere over etiske og juridiske problemstillinger, spesielt knyttet til frihetsberøvelse og bruk av tvang.
- gjenkjenne og håndtere situasjoner der pasienter utgjør fare for eget liv og/eller andres liv og helse.
- kjenne til konsekvenser av rusmiddelmissbruk og psykiske helseproblemer.
- ivareta pasienter og pårørende og sikre at aktuelle instanser blir involvert.
- utvikle god paramedisinsk praksis basert på tverrprofesjonelt samarbeid og erfaringsutveksling, samt erkjenne viktigheten av forebyggende innsats.

Veien til målet

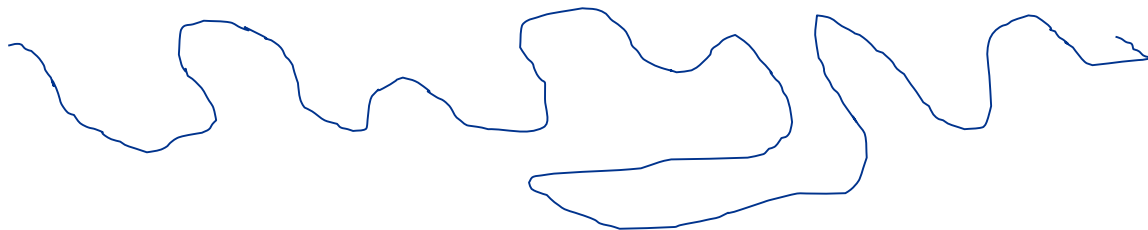
Somatikk

Syk: prosedyre + høflig = fremme

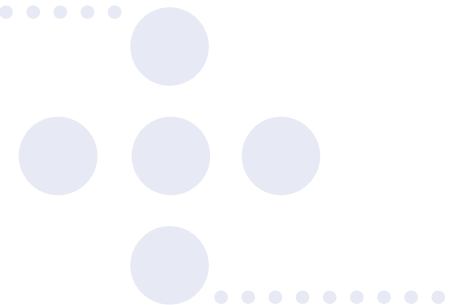

Psykiatri

Syk: prosedyre? gråsome? syk? lovlig? sikkerhet? =
uavklart/ fremme/ avbrutt

Samarbeid med SUS

Ambulansearbeidere, prehospital Klinikk desember 2019
Gjennomført for paramedisin våren 2020

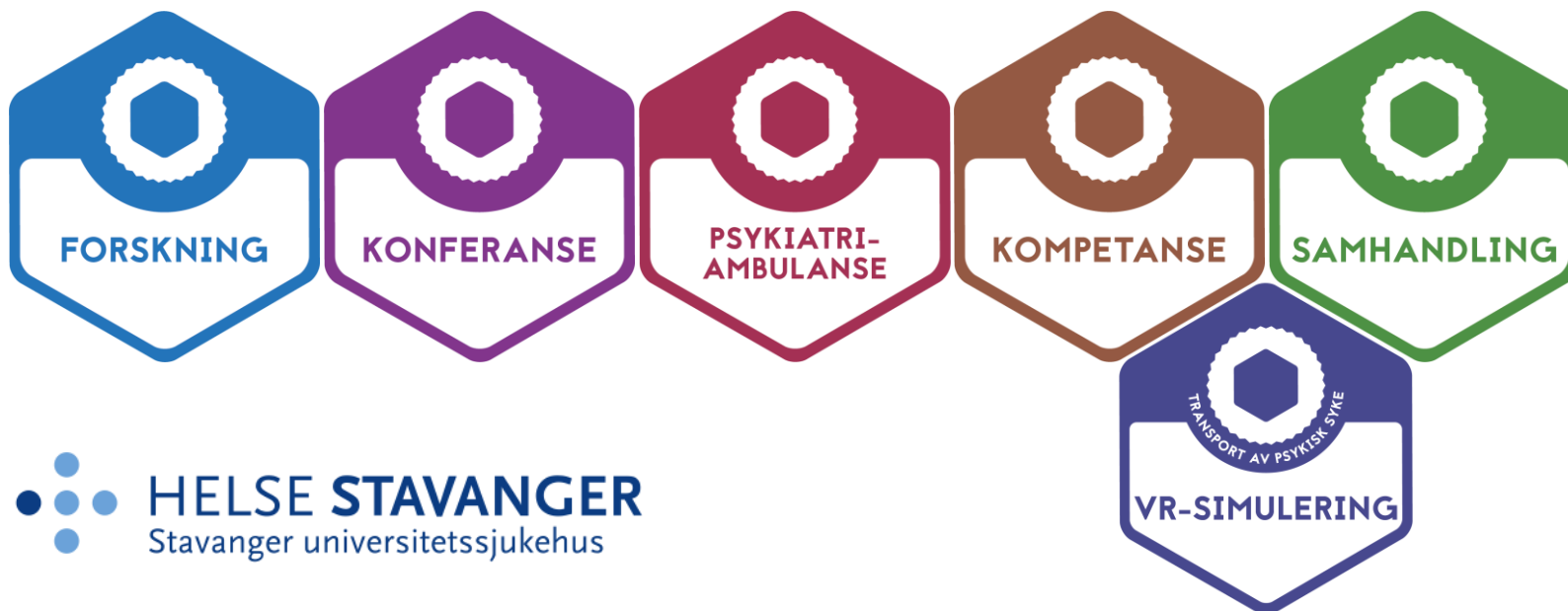
Bygger på erfaringer fra psykiatriambulansen

TRANSPORT AV PSYKISK SYKE

<https://helse-stavanger.no/transport-av-psykisk-syke>

Transport av psykisk syke

- Fra du trenger akutt (og planlagt) hjelp, til situasjonen er avklart eller du er på et sted som tilbyr kvalifisert hjelp
- Overføring mellom institusjoner av pasienter med økt omsorgsbehov

Transport av psykisk syke

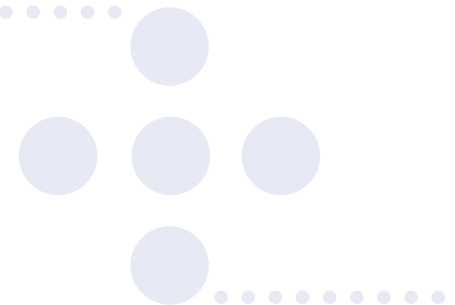
- Kursutvikling UIS paramedisin
- Intern undervisning SUS
- VR- simulering
- Forskning
- Konferanser og andre samhandlingsfora
- Psykiatriambulansen, faglig utvikling
- Psykiatriambulansen, driftsdata
- Internettside

Pensum

- Aarre, T.F (red.) (2018). Psykiatri for helsefag, 2. utgave. Fagbokforlaget. Hele boken.
- Risan, P., & Skoglund, T.H. (2019). Psykologi i operativ tjeneste: stress og psykiske lidelser, 2. utgave. Oslo: Gyldendal Akademiske. Kap, 1-14. 180 s.
- Bergem, A.K. (2017). Barn som pårørende I akutsituasjoner – en praktisk guide for hjelpere. Hertervig forlag. Hele boken.
- ReBas – Relasjonsbasert sikkerhetsforståelse, fagveileder for prehospitale tjenester. Kompendie.
- Pedersen, R. & Nortvedt, P (red). (2017). Etikk i psykiske helsetjenester. Gyldendal. Kap, 2, 6, 9, 11 og 14. Kompendie.
- Nasjonal kompetansetjeneste TSB. Faktaark om rusmidler. Hentet fra: <https://helsestavanger.no/avdelinger/klinikk-psykisk-helsevern-barn-unge-og-rusavhengige/avdeling-rus-og-avhengighetsbehandling/fakta-om-rusmiddelvirksomheter>.

Aktuelle lover:

- Psykisk helsevernloven, kap 3 (§3.1, §3.2, §3.3).
- Helsepersonelloven, kap 2, 5 og 6 (spesielt §4 og §7).
- Helse og omsorgstjenesteloven, kap 10 (§10.2 og §10.3).
- Pasient og brukerrettighetsloven kap 4 og kap 4A.
- Straffeloven, kap 3 (§17 og §18).

Stavanger universitetssjukehus – Helse Stavanger HF

- Et av landets seks universitetssykehus og blant Norges største akutt sykehus. Sykehuset har mer enn 7800 medarbeidere fra over 30 nasjoner, og betjener en befolkning på 369 000 i Sør-Rogaland, fra Hjelmeland i nord til Sokndal i sør. Stavanger universitetssjukehus eies av det regionale helseforetaket Helse Vest.

Omfang – Stavanger Legevakt

jan-jun 2019

- Legevaktsbilen: 1725 oppdrag totalt, 446 oppdrag med psykiatri

Omfang – AMK

jan-jun 2019

- 2920 telefoner inn til AMK handler om psykiske lidelser og sendt ut ambulanser 820 ganger

Omfang – Ambulansen

jan-jun 2019

- Ambulansen har registrert oppdrag som psykiatri eller forgiftninger 1478 ganger, 312 oppdrag med bistand av politi.

Omfang – Politi

jan-jun 2019

- Politiet har registrert 1200 oppdrag de første 6 månedene 2019 der psykisk syke har vært involvert. (Gjelder også inne på institusjoner)

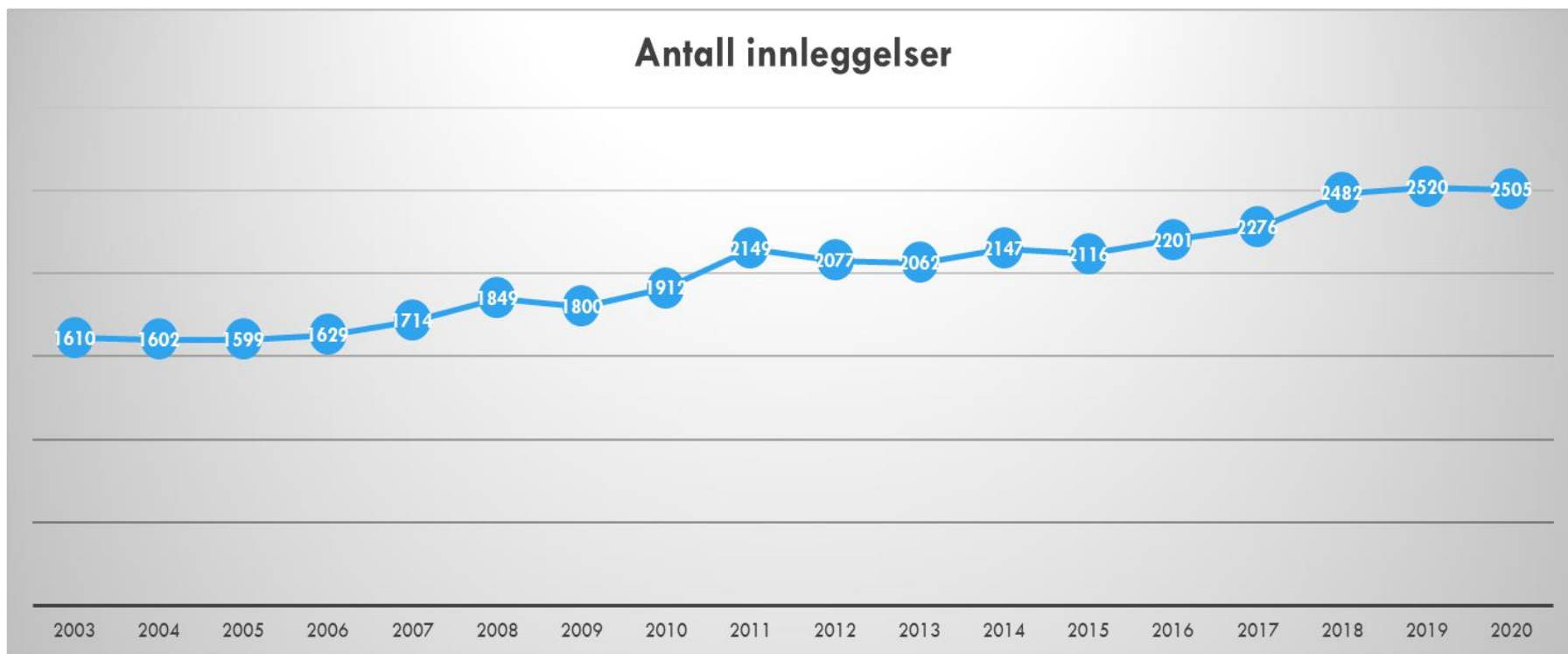
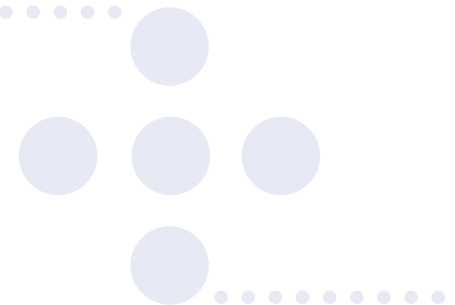

-
- I tillegg håndterer AAT, legevakter, kommunale helsetjenester og bofellesskap et stort antall psykiske akutte kriser og mange av dem går ikke videre til nødetatene eller resulterer i innleggelse i psykisk helsevern.

AMC2

- Mottaksavdeling for pasienter med psykiske lidelser
- De aller fleste innleggelseser i psykisk helsevern i Rogaland går gjennom AMC2
- 24 timer
- Kartlegging, behandling i akutt fase og vurdering av spesialister.
- Tilrettelegger for videre behandling
- Bemanner psykiatriambulansen

Henvisninger til AMC2 2003-2020

Psykiatriambulansen

- Ordningen med psykiatrisk ambulanse ble igangsatt 1. februar 2010.
- Mandag - fredag mellom kl 09.00 og 21.00.
- Ambulansestasjonen i Stavanger. Sykepleier fra Amc2 (psykiatrisk akuttmottak) og to ambulanspersonell.
- Utstyrt som vanlig ambulanse.
- Håndterer omtrent 30 % av de oppdragene som handler om psykisk helse.

Oppdrag

År	Antall
2012	1335
2013	1446
2014	1471
2015	1323
2016	1386
2017	1412
2018	1461
2019	1370

Kategorisert som psykiatri: 65-70%

Oppdrag- psykiatri

57 % - Rødt og Gult (2019).

	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Grønn	43,1	45,1	44,9	51,2	49,7	55,5	60,0	65,9
Gul	44,1	44,4	43,9	40,8	41,9	36,6	32,2	26,4
Rød	12,8	10,4	11,1	8,0	8,1	7,8	7,6	6,0

Psykiatriambulansen - 2019

	Antall	Prosent	2018	2017	2016	2015
Psykose	345	37,5	38,2	36,9	34,5	
Angst	5	0,5	1,3	1,4	1,6	
Mani	30	3,3	4,2	2,7	4,1	
Suicidal	189	20,6	22,5	24,2	24,4	
Depresjon	29	3,2	2,3	3,8	4,9	
Intoks/ overdose	78	8,5	5,6	7,0	4,7	
Ukjent	21	2,3	1,9	1,0	2,5	
Rus	75	8,2	5,1	6,8	5,4	
Selvskading	18	2,0	2,6	3,2	2,6	
Depot	11	1,2	1,1	0,9	1,8	
Annen psykiatrisk problemstilling	26	2,8	4,6	3,1	6,6	
Demens	36	3,9	5,2	3,8	5,8	
Beredskap til annen nødetat	13	1,4	1,5	0,4		
Somatikk med psykiatriske problemstillinger	29	3,2	3,8	4,8		
Utagerende atferd	14	1,5				
Total	919	100,0				

Hvorfor er dette vanskelig?

Oppdrag: Psykiatri

- «Bofellesskapet/ sykehjemmet bør håndtere det selv, hvorfor skal de alltid sende pasienten inn, ved den minste utagering»
- «Hva er det psykiatrien holder på med? Hun må jo låses inne og få behandling. Det er 4.-5. gangen vi kjører pasienten inn de siste ukene»
- «Psykiatrien må håndtere sine egne pasienter. De kjørte jo disse pasientene selv før»
- «Dette er ikke en politioppgave, det er Helse sitt ansvar»

Oppdrag: Psykiatri

- «Det er ikke helse sitt ansvar, dette er jo ordensforstyrrelse og rus, det er politiet sitt ansvar»
- «Vi bruker så mye tid på psykiatri at det går ut over beredskapen til de som virkelig trenger det»
- «Femur fraktur på B11, Kols forverring på B12 og psykiatri på B13»
- «Pasienten kan jo gå selv, hvorfor trenger han ambulanse?»
- «Somatisk avklaring, hvorfor det?. Han er psykisk syk!»

NRK serien 113, ep 6

<https://tv.nrk.no/serie/113/sesong/1/episode/6/avspiller>

- 18:40-21:40

Oppdrag: Psykiatri

- Utrygg, redd for å bli skadet («psykiatrihansker»)
  - Voldspotensial?
  - Uforutsigbar atferd?
- Holdninger
  - Rus og psykiatri (selvforskyldt?)
  - Psykiatri og selvskadinger (selvforskyldt?)
  - Det er bare å skjerpe seg! Et spørsmål om moral
  - Vi normale og de gale

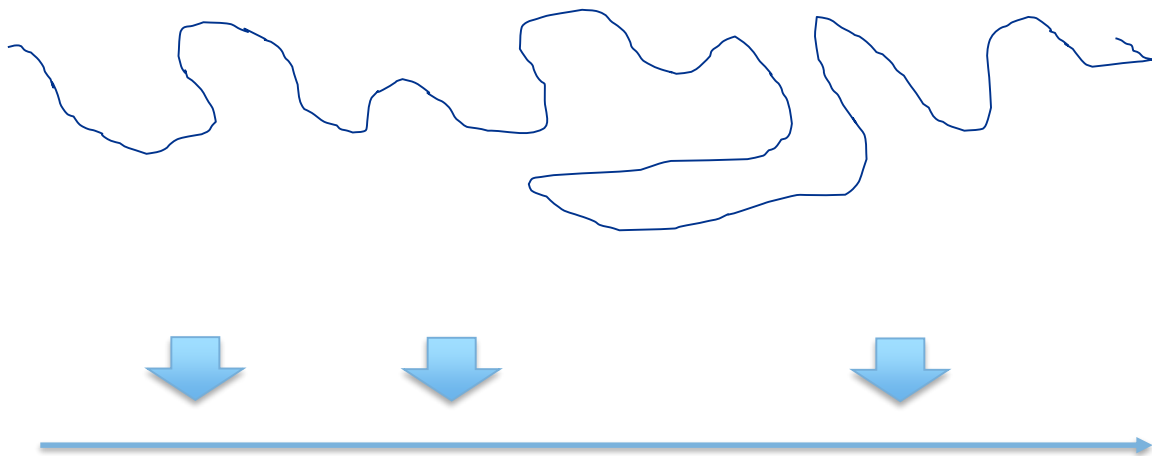
Oppdrag: Psykiatri

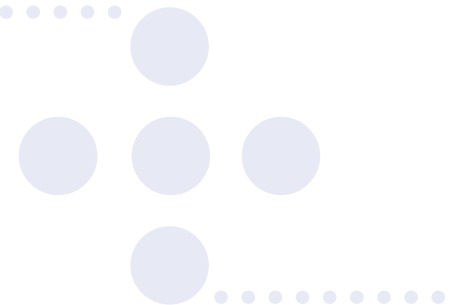
- Usikkerhet
  - Hva sier loven om dette?
  - Hvordan de-eskalere en aggressiv situasjon?
  - Hvordan snakke med den suicidale, psykotiske, maniske?
  - Hva er psykiske lidelser?
  - Hvordan type hjelp er det å få?
  - Hva vil skje med deg som pasient nå?

Tenk igjennom

- Oss og dem? Eller vi?
- Somatikken har konkrete tiltak der involverte parter er enige - Psykiatrien bærer ofte preg av motstridende ønsker og vurderinger av hva som totalt sett vil være den beste løsningen. Mange gråsoner.
- Vårt tiltak prehospitalt er kommunikasjon, (det vi sier, pluss kroppsspråk, opptreden, mimikk) - Fysisk makt kun ved nødrett/nødverge
- Jevnlig refleksjon om vanskelige tema og debrifinger etter kompliserte oppdrag gjør oss tryggere.

Formål

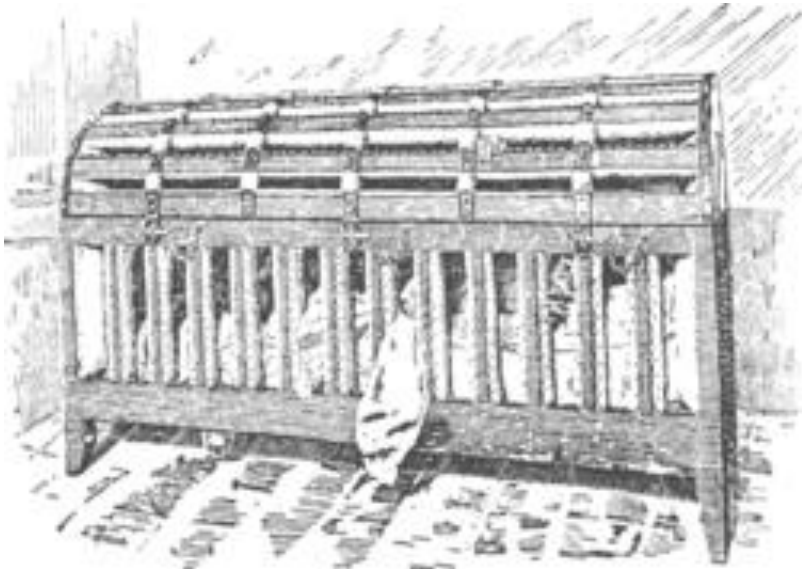

Galskap

- Å se på psykiske lidelser som sykdom er en relativt ny oppfinnelse.
- I verden i dag er det fremdeles **flere forskjellige perspektiver** på dette.
- Tidligere var **besettelse** en valid forklaring. Eller en forandring i kroppsvæskene.
- Prester var ofte de som behandlet mennesker som var gale.
- Begrep som gale, forrykte, vannsindige, sprø. De levde kanskje i en annen realitet, med direkte kontakt med det dyriske.
- Ble ikke sett på som avvikende, men respektert (**fryktet**).

Galskap

- Legdsystem (1500 tallet)
- Dårekister (1700 tallet) og dollhus
- Fremvekst av asyler, legene tar over behandlingen. Gaustad sykehus 1855

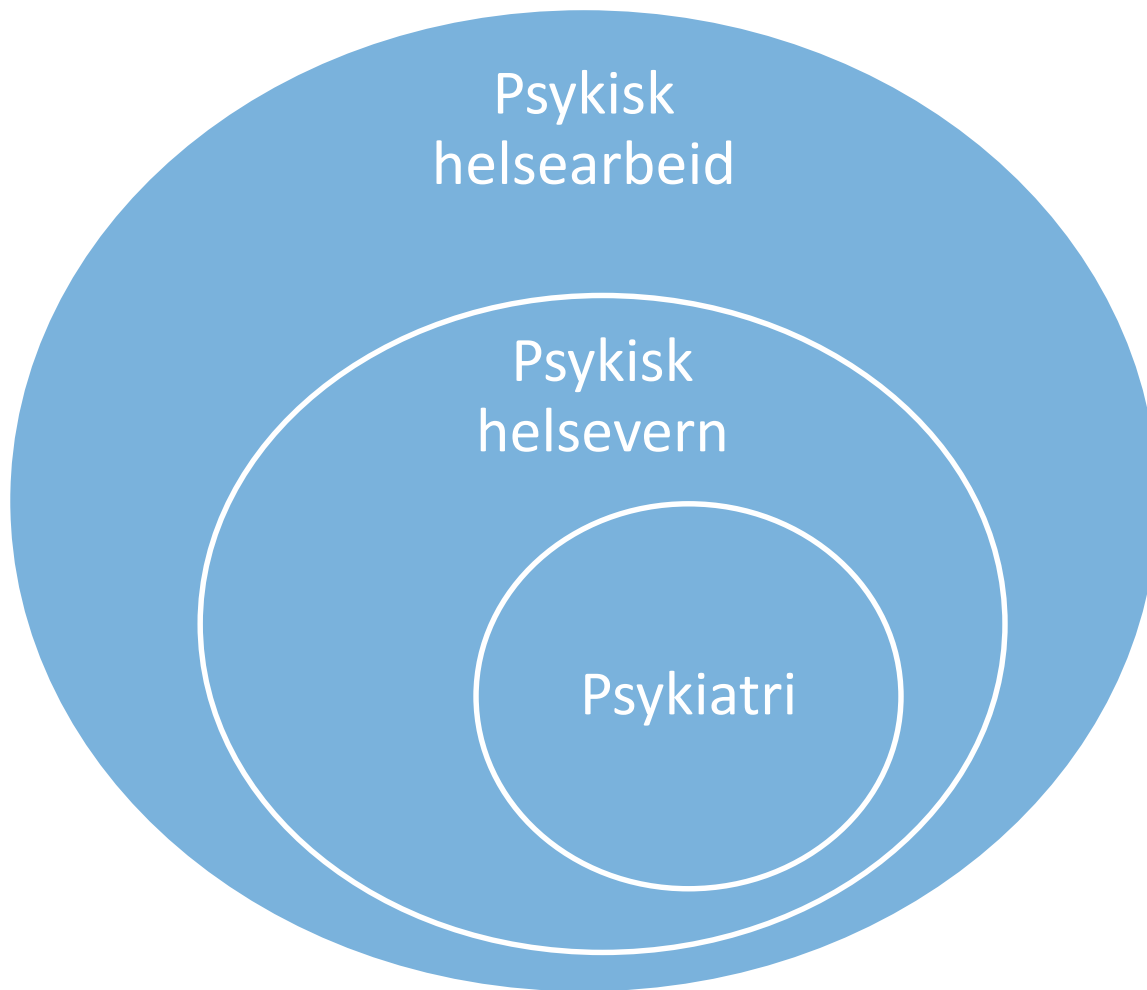
Gaustad

Galskap → Psykiatri

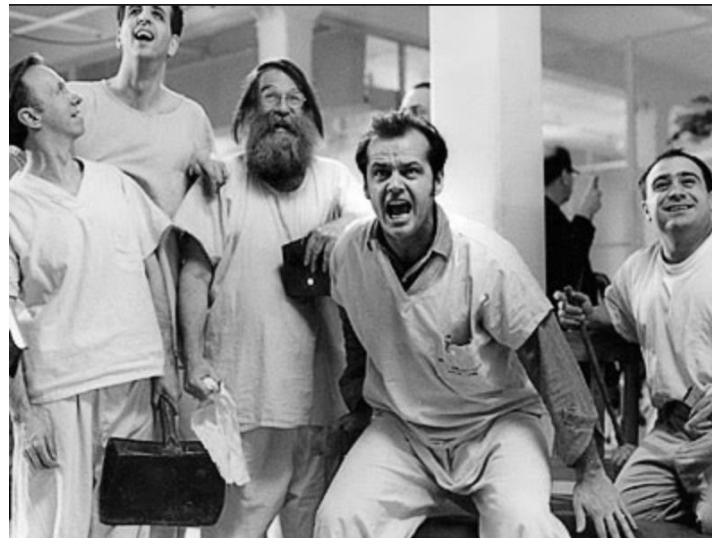
- Psykiatri er en medisinsk gren basert på naturvitenskapelige lover.
- Henter sine forklaringsmodeller fra de biologiske, psykologiske og sosiale aspektene av psykisk lidelse.
- Psykiske lidelser som sykdommer. En diagnose som krever en bestemt behandling.
- Du fratras skyld. (syk, ikke ond, ikke defekt i sjelen)
- Sigmund Freud og psykoanalysen på (ca 1900)
  - Vendepunkt
  - Inkluderte milde psykiske lidelser

Psykisk helsearbeid

Psykiatri og diagnoser

- De første diagnosene kom på 1800 tallet
- Idiоти og hysteri. Mania, dementia, melankolia.
- Nå har vi over 300 diagnoser innenfor feltet psykiatri. Økende.

Diagnoser

- Diagnoser kvalitetssikrer forutsigbar og riktig behandling. Men, sykkeliggjør det mennesker som før var friske? Passifiserende? Medikaliserende?
- Er diagnosene en hindring for god behandling eller hjelper det oss med å gi god behandling?

Refleksjon og diskusjon i grupper - 10-15 min.

Psykisk helsearbeid

[sisyfos.jpg - Images - Media - Norsk](#)
[Psykologforening \(psykologforeningen.no\)](#)

Å være pasient

Hva er det jeg ønsker med livet mitt?

Hva trenger jeg når jeg er syk?

Hvordan skal jeg finne hjelpen jeg trenger?

Hvordan vil jeg bli møtt?

Hvem er jeg?

Psykisk helsearbeid

- Sosial kompetanse - kommunikasjon, personlighet. Evne til mentalisering
- Faglig kompetanse - utdanning, kurs, interesse
- Erfaringskompetanse (jeg har opplevd noe lignende før)
- Etisk kompetanse – den indre stemmen
- Juridisk kompetanse – lover og regler

Pasientreisen

Ekskonen ringer til legevaktsentralen etter å ha mottatt en melding fra sin eksmann. Han har vært deprimert over tid, han har drukket en del den siste tiden, og tror at eksmannen isolerer seg. Han bruker medisiner for depresjon. Han har ikke vært i jobb den siste halve året.

Tekstmeldingen: **«Jeg orker ikke mer. Takk for alt, ta vare på våre barn».**

Mottatt kl. 14.15. Nå er kl 14:45. Ekskonen har forsøkt å ringe opp til pasienten uten å få kontakt. Hun er bekymret og sier at dette er ulikt han.